

УДК: 342.6+351.75

С. Черних, здобувач

ОРГАНІЗОВАНА ЗЛОЧИННІСТЬ ЯК ОБ'ЄКТ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ ПРОТИДІЇ

Проаналізовано поняття організованої злочинності, уточнено її ознаки як об'єкта адміністративно-правової протидії, визначено основні напрями адміністративно-правової протидії організованій злочинності, охарактеризовано основні завдання суб'єктів протидії організованій злочинності.

Ключові слова: організована злочинність, адміністративно-правова протидія.

Проанализировано понятие организованной преступности, уточнены ее признаки, как объекта административно-правового противодействия, определены основные направления административно-правового противодействия организованной преступности, охарактеризованы основные задания субъектов противодействия организованной преступности.

Ключевые слова: организованная преступность, административно-правовое противодействие.

The concept of the organized crime is analysed, the signs of the organized crime are specified as to the object of administrative legal counteraction, certainly basic directions of administrative legal counteraction the organized crime, the basic tasks of subjects counteraction the organized crime are described.

Key words: organized crime, administrative legal counteraction.

Для уточнення наукових засад адміністративно-правового забезпечення діяльності підрозділів по боротьбі з організованою злочинністю ОВС України особливе значення має розробка поняття організованої злочинності як об'єкта адміністративно-правової протидії, за допомогою якого можна було б окреслити межі цього надзвичайно небезпечного суспільного явища, визначити його стан та закономірності розвитку, з'ясувати шляхи подолання. Однак, зауважимо, що визначення поняття організованої злочинності як об'єкта адміністративно-правової протидії, становить досить складну наукову проблему, вирішення якої ускладнюється її багатоаспектним характером. Різноманітність визначень, що зустрічаються у науковій літературі, є законним відображенням наукового пошуку, в якому задіяні представники різник наук.

Визначенню поняття організованої злочинності було приділено значну увагу фахівцями різних галузей правової науки, насамперед, кримінального права, кримінології, криміналістики, адміністративного права та оперативно-розшукової діяльності. В нашій державі та державах СНД ці проблеми досліджували Л. В. Багрий-Шахматов, О. М. Бандурка, В. Т. Білоус, А. Ф. Волобуєв, В.В. Голіна, В.Л. Грохольський, Н.О. Гурова, І.М. Данишин, О.Ф. Долженков, С.О. Єфремов, О.Г. Кальман, та багато інших науковців. Проте у сучасній вітчизняній юридичній науці проблеми визначення поняття організованої злочинності як об'єкта адміністративно-правової протидії висвітлені недостатньо, в працях науковців ці питання досліджувались фрагментарно, без комплексного підходу у зв'язку з чим сьогодні серед адміністративістів немає єдиного підходу щодо визначення поняття організованої злочинності як об'єкта протидії.

Метою цієї статті є удосконалення методологічних основ поняття організованої злочинності як об'єкта протидії. Для досягнення поставленої мети планується охарактеризувати запропоновані науковцями визначення поняття організованої злочинності; уточнити ознаки організованої злочинності як об'єкта адміністративно-правової протидії; визначити основні напрями адміністративно-правової протидії організованій злочинності; охарактеризувати основні завдання суб'єктів протидії організованій злочинності.

Організована злочинність в Україні виникла і зміцнювалась на основі зростання всієї злочинності, концентрації і монополізації різноманітних видів злочинної діяльності. Тому її розвиток тісно пов'язаний з динамікою загальної злочинності, з послабленням тотального контролю з боку держави у 60–80-ті роки. Рівень загальної злочинності в СРСР і в Україні особливо інтенсивно зріс разом зі заміною соціально-політичних умов

розвитку суспільства в кінці 80-х і на початку 90-х років [1, с. 123]. Цілком справедливо відмічають Ю. В. Александров, А. П. Гель, Г. С. Семаков, що організована злочинність – це не тільки особливе кримінальне явище, як професійна злочинність, а й суспільно-політичне, притаманне розвиненому ринковому суспільству. Зокрема, якщо професійна злочинність як кримінальне явище, умовно кажучи, співіснує паралельно з життям законотворчого суспільства, створюючи власний таємний "світок", то організована злочинність, об'єднуючи злочинні угруповання на різних напрямках злочинної діяльності (наркобізнес, порнобізнес, торгівля людьми, зброєю, рекет тощо) і створюючи "стартовий капітал" здебільшого у лідерів і їх найближчого оточення, створює нібито два шари свого існування: нижчий – виконавці злочинів різного характеру, які фактично "звичайними" професійними злочинцями і вищий – керівники угруповань і керівники цих керівників, які безпосередньо злочинів не вчиняють, але через ланки системи, зокрема і державної керують злочинною діяльністю [2, с.220]. Організована злочинність – це суспільно небезпечне явище, яке охоплює усю сукупність злочинів учинених організованими злочинними угрупованнями [3, с.45]. Вона є частиною загальної злочинності (її особливим видом), що поєднує найнебезпечніші вияви багатьох видів умисної злочинності: насильницької, корисливої, економічної, корупційної. Її специфічною ознакою є організований характер. За ступенем організованості виділяють слабоорганізовані, середньоорганізовані та високоорганізовані злочинні формування. Наприклад, на думку А. І. Долгової, організована злочинність – це не просто сукупність організованих формувань та їх діяльності, а їх органічна цілісність, наявність різноманітних стійких взаємозв'язків між ними на основі забезпечення злочинної діяльності та створення сприятливих умов для її розвитку [4, с. 20]. В. С. Овчинський зазначає, що "еволюція організованої злочинності в перебігу останніх десятиліть може розглядатися як процес раціональної реорганізації в міжнародному масштабі злочинних організацій аналогічно реорганізації законних економічних операцій в економіці, побудованій на ринкових відносинах" [5].

На нашу думку цілком слушним є висновок експертів ООН, що "організована злочинність створює пряму загрозу національній і міжнародній безпеці, стабільності е фронтальною атакою на політичні і законодавчі владні органи, а також створює загрозу самої державності. Вона порушує нормальне функціонування соціальних і економічних інститутів і компрометує їх, що призводить до втрати довіри до демократичних процесів. Вона під-

риває процес розвитку і зводить нанівець досягнуті успіхи. Вона ставить в положення жертви населення цілих країн і експлуатує людську уразливість, витягуючи при цьому доходи. Вона охоплює, обвиває і навіть закабальє цілі прошарки суспільства, і залучає їх до різних видів протиправної діяльності" [6]. В свою чергу кримінологічні та криміналістичні дослідження дають підстави для висновку, що організована злочинність це явище економіко-соціальне, пов'язане з тінговою економікою. На практиці України можна простежити етапи переродження існування "звичайної" злочинності у глобальні криміногенні процеси, трансформацію у тотальну криміногенну тінізацію суспільно-економічних відносин [7, с.91]. Шантаж, убивства на замовлення, наркобізнес і багато інших видів злочинів не у сфері економіки перебувають поруч з економічними злочинами.

Аналіз вищенаведених визначень дозволяє дійти висновку що *організована злочинність* – це сукупність злочинів, вчинюваних у межах організованої злочинної діяльності із чіткими розподілом ролей та завдань, чіткою ієрархією між керівниками та виконавцями, підкупом посадових осіб, розподілом контролю злочинного впливу за допомогою насильства з метою задоволення протиправним шляхом корисливих чи інших інтересів.

Існування організованої злочинності в Україні визнано офіційно. Так у ст. 1 Закону України "Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю" [8] передбачено, що організованою злочинністю є сукупність злочинів, що вчинюються у зв'язку із створенням та діяльністю організованих злочинних угруповань. Крім того, частина друга цієї статті визначає, що види та ознаки цих злочинів, а також кримінально-правові заходи щодо осіб, які вчинили такі злочини, встановлюються Кримінальним кодексом України. Слід відмітити, що у Кримінальному Кодексі України, термін "організоване злочинне угруповання", про яке йде мова у ст. 1 Закону України "Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю" [8] не використовується.

Таким чином, протидія цьому виду злочинності, усунення причин і умов, що її породжують, стає проблемою загальною, інтернаціональною, що обумовлює необхідність об'єднання зусиль вчених-теоретиків, юристів-міжнародників, фахівців-кримінологів і практичних працівників правоохоронних органів, а також активізації співпраці держав в рамках універсальних і регіональних міжнародних організацій.

Сучасна організована злочинність уявляє собою настільки потужне соціально-економічне, і певною мірою вже політичне явище [9, с. 316], що воно вимагає застосування найрізноманітніших методів та засобів, включаючи увесь комплекс адміністративних заходів її протидії. При цьому слід зазначити, що "повною мірою необхідно використовувати можливості ... нормативного масиву не тільки для функціонування системи управління, але й для цілеспрямованого зростання його ефективності" [10, с. 251].

Не менш важливим для даного дослідження є розуміння організованої злочинності як об'єкта адміністративно-правової протидії, оскільки для здійснення регулювання будь-чого необхідно усвідомлювати сутнісну характеристику цього явища, а також визначити його характерні особливості. Отже організована злочинність на сучасному етапі є важливим об'єктом адміністративної протидії.

Слід відмітити, що новий тлумачний словник української мови трактує поняття об'єкта як: 1) пізнавану дійсність, що існує поза свідомістю людини і незалежно від

неї; 2) явище, предмет, на які спрямована певна діяльність, увага та ін.; 3) певна одиниця (споруда, підприємство, ділянка місцевості) господарського значення [11, с. 392]. Ю. П. Битяк вважає, що об'єктом адміністративно-правових відносин є поведінка учасників управлінських відносин (дії, утримання від дій). Це можуть бути речі, матеріальні цінності, продукти духовної творчості, особисті нематеріальні блага [12, с. 51].

Основні особливості організованої злочинності як об'єкта адміністративної протидії, зумовлюють, з одного боку, необхідність державного впливу на процес протидії означеного суспільно-небезпечного явища та існування адміністративно-правового механізму впливу на її розвиток шляхом формування нормативно-правової бази, з іншого, – визначають особливості такої протидії. Як відомо, процес протидії являє собою систему взаємопов'язаних і виконуваних у певному порядку дій (заходів): від законодавчого забезпечення державної політики щодо протидії організованій злочинності до безпосереднього виконання працівниками правоохоронних органів завдань та обов'язків щодо протидії організованій злочинності.

Основні напрями адміністративно-правової протидії організованій злочинності повинні бути спрямовані на: вдосконалення системи органів державної влади, які є суб'єктами протидії організованій злочинності; виконання в рамках Закону України "Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю" завдань, функцій та повноважень суб'єктами протидії; впровадження механізмів державного контролю, координації та взаємодії між суб'єктами протидії організованій злочинності; надання всебічної державної підтримки підрозділам по боротьбі з організованою злочинністю.

З метою реалізації визначених нами напрямів необхідними є: розробка та удосконалення нормативно-правових актів, що регулюють відносини в сфері протидії організованій злочинності; забезпечення належного матеріально-технічного рівня діяльності органів виконавчої влади в сфері протидії організованій злочинності; здійснення професійного відбору та навчання кадрів в сфері протидії організованій злочинності для роботи у відповідних правоохоронних органах.

З метою активізації діяльності правоохоронних органів, основним завданням яких є протидія організованій злочинності, необхідно: переорієнтувати спеціальні підрозділи правоохоронних органів на викриття найбільш небезпечних злочинів; розробити та запровадити у діяльність правоохоронних органів необхідні методики виявлення та збору інформації про організовану злочинність; чітко визначити порядок повної та своєчасної перевірки повідомлень щодо діяльності організованих злочинних угруповань; розв'язати існуючу колізію у чинному законодавстві щодо порядку надання інформації правоохоронним органам щодо коштів та майна окремих юридичних та фізичних осіб; з цієї метою уніфікувати та конкретизувати в єдиному законодавчому акті умови та порядок надання зазначеної інформації [13, с.119]; визначити конкретні механізми взаємодії правоохоронних органів, які здійснюють протидію організованій злочинності, з іншими органами, на які законодавством покладено обов'язок оперативного, технічного, інформаційного та іншого забезпечення діяльності щодо протидії таким злочинами.

Таким чином, основними специфічними ознаками організованої злочинності як об'єкта адміністративно-правової протидії є:

- 1) висока суспільна небезпечність;

2) організований характер функціонування злочинних формувань;

3) ієрархічний характер взаємовідносин між учасниками організованої злочинної організації;

4) наявність корупційних зв'язків із представниками державної влади;

5) застосування насильства;

6) розподіл сфер злочинного впливу;

7) отримання надприбутків;

8) своєрідність зовнішніх форм прояву елементів механізму адміністративно-правової протидії (суб'єкти, принципи, функції, методи та форми протидії);

9) комплексний характер, пов'язаний із необхідністю поєднання усіх відомих способів протидії.

Підсумовуючи викладене, варто зробити висновок, що юридичний аспект адміністративно-правової протидії організованій злочинності, на жаль, залишається без структурного, логічного аналізу як на доктринальному, так і на нормативному рівні. Складність адміністративно-правової протидії у зазначеній сфері полягає в тому, що існує значна кількість нормативно-правових актів, які містять норми, що належать до різних галузей законодавства, превалюють у більшості своїй підзаконні акти, що ускладнює систематизацію внаслідок їх великої кількості, відсутня єдина правова термінологія. Все це вимагає продовження аналізу адміністративно-правового забезпечення діяльності щодо боротьби з організованою злочинністю, в тому числі дослідження

організованої злочинності як об'єкта адміністративно-правової протидії.

1. Саркісова Э.А. Роль наказания в предупреждении преступлений / Э.А. Саркісова. – Минск: Наука і техника, 1990. – 160 с. 2. Александров Ю. В. Криминология: Курс лекцій / Ю. В. Александров, А. П. Гель, Г. С. Семаков. – К.: МАУП, 2002. – 295 с. 3. Романюк Б.В. Стратегія і тактика боротьби з організованою злочинністю / Б.В. Романюк, В.О. Глушков, Б.В. Голуб // Науково-аналітичний бюлетень. – 1998. – № 3. – С. 45. 4. Долгова А.И. Организованная преступность, ее развитие и борьба с ней / А.И. Долгова // Организованная преступность. – М., 1996. – С. 20-24. 5. Овчинский В.С. Стратегия "борьбы с мафией". В.С. Овчинский – М., СИМС, 1993. С.14. 6. IX Конгресс ООН по предупреждению преступности и обращению с правонарушителями. Каир, 29 апреля – 5 мая 1995 г. 7. Єфремов С. Поняття організованої злочинності С. Єфремов // Право України. – 2002. – № 9. – С. 89-91. 8. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю: Закон України від 30 червня 1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 35. – Ст. 358. 9. Черкес М. Ю. Міжнародне право: Підручник. – 2-ге видання, стер. / М.Ю. Черкес. – К.: Знання, 2001. – 284 с. 10. Адміністративне право України: Підручник для юрид. вузів і фак. / Ю.П. Битяк, В.В. Багуцький, В.М. Парашук та ін.; За ред. Ю.П. Битяка. – Харків: Право, 2000. – 520 с. 11. Новый тлумачний словник Української мови у 4-х т. – Т.2. / В. Яременко, О. Сліпушко – К.: Вид. Аконіт, 1998. – 910 с. 12. Адміністративне право України: підручник / [Ю.П. Битяк, В.М. Гаращук, О.В. Дьяченко та ін.]; за ред. Ю.П. Битяка. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 544 с. 13. Білоус В. Т. Координація управління правоохоронними органами України по боротьбі з економічною злочинністю (адміністративно-правовий аспект): дис. ... доктора юрид. наук : 12.00.07 / Віктор Тарасович Білоус. – Ірпінь, 2004. – 444 с.

Надійшла до редколегії 07.06.10

УДК 347.958

І. Бондар, канд. юрид. наук, асист.

ПОНЯТТЯ НОВОВІЯВЛЕНИХ ОБСТАВИН У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

У статті визначено коло фактів, що входять в предмет доказування у справі та фактів, що є підставами для перегляду судового рішення у зв'язку з новоявленими обставинами, а також пропонується визначення новоявлених обставин.

Ключові слова: предмет доказування, перегляд рішень, новоявлені обставини.

В статье установлен круг фактов, которые входят в предмет доказывания по делу и фактов, которые являются основанием для пересмотра судебного решения по вновь открывшимся обстоятельствам, а также предлагается понятие вновь открывшихся обстоятельства.

Ключевые слова: предмет доказывания, пересмотр решений, вновь открывшиеся обстоятельства.

This article is devoted to frame of facts, which are included in subject-matter of case and facts, which are the grounds for review of juridical decisions that have new circumstances. Also this article is devoted to concept of new circumstances.

Key words: point to be proved, review of judgments, new circumstances.

Завданням цивільного судочинства, відповідно до статті 1 ЦПК, є справедливий, неупереджений та своєчасний розгляд і вирішення цивільних справ з метою захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави. Перегляд рішень, ухвал, що набрали законної сили у зв'язку з новоявленими обставинами (ст.361 – 366 ЦПК України) є одним із способів перевірки законності та обґрунтованості судових рішень. Але для того, щоб захист права був повним, всебічним та ґрунтовним необхідно чітко розуміти суть провадження у зв'язку з новоявленими обставинами, його поняття та основні ознаки.

Оскільки законодавство України не містить визначення "новоявлених обставин", в теорії та практиці цивільного процесу існують різні тлумачення новоявлених обставин, що призводить до помилок при їх застосуванні.

На думку більшості науковців, під терміном "новоявлені обставини" слід розуміти юридичні факти, що мають для справи суттєве значення, які існували в момент винесення рішення, але не були і не могли бути відомі ні заявнику, ні суду, що виконав всі вимоги зако-

ну по збору доказів та встановленні об'єктивної істини [6, с.41, 374, 277].

У даному визначенні новоявлених обставин не врахована така важлива ознака, як виявлення цих обставин після набрання рішення законної сили. Так, відповідно до ч.1 ст.361 ЦПК перегляд судових постанов за новоявленими обставинами можливий тільки після набрання рішенням суду законної сили, тому обставини, що з'являються після винесення постанови суду не є новоявленими. Тому докази, виявлені після розгляду справи свідчать про те, що обставини справи були досліджені не повно.

Інші автори вважають, що новоявлені обставини – це факти, від яких залежить виникнення, зміна чи припинення прав та обов'язків осіб, які беруть участь у справі, але треба їх чітко відрізнити від доказів, цільове значення яких обмежується встановленням таких юридичних фактів [9, с.338].

Особливість інституту перегляду за новоявленими обставинами полягає у відсутності судової помилки. На даній стадії цивільного процесу головне завдання суду встановити наявність чи відсутність новоявлених обставин. Треба також зауважити, що рішення, яке переглядається за новоявленими обставинами, до вияв-

